

You're an old bachelor
 You should have married a
 long time ago
 Should have had sons and
 daughters by now
 But instead, all you do is sit
 by the fire.

Oh, sweet love, you're not so
 young
 Still, you come to me each
 night
 My oh my, but I'm so young
 My caress may not be quite
 What a bachelor like you
 Wants to feel, but that's all
 right
 Since you don't have any
 son
 Or a wife to keep you warm.

Stegarul și mirii pun bucăți de carne de găină și țâpoi într-un cuțit și le oferă oaspeților. Capul și gâtul găinii li se le oferă ceterașilor.
 În zori de zi mireasa cu nuntașii ei merg după nașii mirelui dacă nunta s-a făcut separat, pentru a-i aduce să-i cinstească la casa ei. Dimineața, pentru nuntașii care au mai rămas, se întind din nou mesele. Un pas important este *Îmbălțuitul miresii*, obicei preluat de pe Valea Vișeului. Miresei i se ia cununa și i se pune o pânzătură albă pe cap iar mirelui i se ia cușma sau clopul și i se așează un clop vechi, găurit. Din acest moment mirii pot să-și ia rămas bun de la statutul de fată și fecior. Petrecerea de nuntă continuă și a doua zi seara cu *ospățul*. Mesele sunt din nou întinse, ceterașii cântă, lumea e plină de voie bună. Ceremonialul nunții onceștene nu se termină aici, ci are loc un alt ospăț, cu ocazia aducerii rudelor apropiate, a prietenilor intimi și a vecinilor noilor căsătoriți. Se servește băutura, mâncare, petrecerea continuă cu ceteră, jocuri, ca la nuntă.

Colecția Prof. RODICA SIBIAN

Obiceiuri prenuptiale

În societatea tradițională căsătoria reprezintă cel mai complex fenomen folcloric, având interferență cu toate celelalte manifestări folclorice. Căsătoria este momentul crucial în organizarea conceptuală și practică a etapelor duratei telurice a omului, moment culminant al integrării în destinul individual ideal.

Ea reprezintă o schimbare a statutului relațiilor sociale ale individului, trecerea de la un sistem de relații de familie și de grup la alte relații familiale cu implicații în comportamentul protagoniștilor. Scopul ei este de natură biologică și anume perpetuarea. Moartea fără urmași înseamnă o moarte definitivă, de aici spaima tradițională a familiei fără copii. În urările de Crăciun apare frecvent urarea:

*"Câte pene pă cocoș,
 Atâta copt'ii frumoși"*

urare menită să asigure perpetuarea neamului.
 O altă caracteristică a acestui ceremonial este faptul că implică doi termeni, ambii aparținând lumii albe, indivizi care participă conștient la realizarea lui. Acest rit este preparat cu mult înainte de nunta propriuzisă; pregătirile sunt de natură magică și urmăresc să realizeze o căsătorie favorabilă. Pentru aceasta, vom descrie câteva practici magice performate la Finteușu Mic în sărbătorile de iarnă și la șezători. În serile de iarnă fetele mergeau la clacă de tors. Acolo făceau "moșuți" din fuior pe care îi numeau cu nume de fete și băieți și apoi îi aprindeau. Dacă "moșuții" se înclinau unul spre celălalt însemna că cei doi tineri se vor

lua, dacă se înclinau în părți diferite, însemnau că se vor despărții. Altă practică: Luau două pietre și le puneau nume (de fată și de băiat). Erau roșite în foc. După ce se scoteau din foc se arunca apă peste ele. Dacă sfârâiau într-un anumit fel se credea că numiții se vor lua sau nu. Dar sărbătorile considerate propice pentru cunoașterea ursitului erau Sfântul Andrei numit și "Indreiu fetelor" și Anul Nou. La Sfântul Andrei fetele încercau să-și ghicească viitorul soț. În ziua respectivă nu mâncau decât o turtă făcută din făină, sare și apă. Turta respectivă era coaptă pe sobă și mâncată jumătate seara și jumătate era pusă sub pernă. Turta fiind foarte sărată, fata visa că un fecior vine peste noapte și îi aduce o cană cu apă. Acela va fi viitorul ei soț. În ziua respectivă fata era obligată să respecte anumite condiții:

- să ajune
- să nu vorbească după ce mânca turta

Se pare că Anul Nou este sărbătoarea cea mai potrivită pentru ghicirea ursitului. Acum este timpul potrivit pentru descoperirea ursitului și aducerea lui. Anul Nou are un caracter augural și este favorabil pentru influențarea viitorului. Practicile care se făceau priveau nu numai alegerea ursitului ci și starea lui materială, data când va avea loc evenimentul.

Una din cele mai vechi practici de ursit este practica mătrăgunei. Se credea că mătrăguna avea puteri magice, impunea respect deosebit și era tratată cu pâine și vin. Era considerată ca fiind protectoare a tinerelor fete și era rugată să grăbească măritișul lor:

*"Mătrăgună, doamnă bună,
Mărită-ne-n astă lună,
De nu-n asta-n ceielaltă.
Mărită-ne după-olaltă"*

Fetele făceau roată în jurul plantei, o stropeau cu vin și spuneau cuvintele de mai sus. Faptul că i se aduc ofrande, ar putea fi o practică de îmblânzire a zeiții protectoare, așa cum arată Frazer. Existau mai multe tipuri de mătrăgună: de măritat, de noroc. Unele fete încercau să grăbească sosirea ursitului prin alte practici magice. Luau un cârnaț, o sticlă de horincă și mergeau la prund. Un capăt îl puneau între picioare și cu celălalt capăt dădeau de gheață spunând:

*"Sîn Văsii tărcat
Dă-mi doamne bărbat
De-i în astă țară
Să vie p-astară.
De-i în altă țară
Să vie mân'i sară"*

După ce terminau descântecul se întorceau acasă cu cârnațul și horinca. Atunci când cel preferat venea la ele, îl serveau cu alimentele descântate. Tot în noaptea de Anul Nou fetele mergeau la un pom din mejdă, îl scuturau și spuneau următorul text:

Să sfădesc ca la ușa cortului.

A. 110

Atâta noaptea m-aș duce
Car cu cai nu m-ar ajunge.
Duce-m-aș toată noaptea
Alătura cu Luna
Nici pasăre zburătoare
Nici om cu două picioare
Sfântul Soare vrea să joare
Pentru fete că-s fecioare
Și săraca Lunița
Ea zice că n-a jura

Că le vede purtarea
Și ziua și noaptea

(De la Maria Bizău, 25 ani)

I could travel all night long
Without horses, without cars
I could travel every night

**Foto Colecția
JANETA CIOCAN**

With the Moon next to my
heart
Without any flying bird
Without any two-legged man
'Cause the Sun wants girls to
swear
That they're maidens,
But the poor Moon won't
swear at all

'Cause she sees what
maidens do
All night long, and all day,
too.

*I could travel all night long
Without horses, without cars
I could travel every night*

"Io, scutur prunu
Da nu scutur prunu
Că scutur nebunu
Că scutur pă dracu
Dracu să scuture pă Vasile
Să n-aibă stare și alinare
Până de mine a gândi
Și la mine a vini"

Arborele devine o imagine a destinului lui. Număratul parilor se făcea pentru a ghici cum va fi viitorul soț. Fetele ieșeau din casă legate la ochi și numărau parii din gard de la 9 la 1. Parul cu numărul unu era însemnat cu un struț de busuioc. Se făceau următoarele asocieri: par strâmb – bărbat urât, par drept – bărbat frumos, par cu coajă – bărbat bogat, par fără coajă – bărbat sărac. Comunitatea avea un rol important în viața individului și era un fin observator a celor întâmplare în lumea satului. Prin diferite practici satiriza pe cei care nu se căsătoreau. În noaptea Anului Nou se puneau moși. Moșii sunt niște păpuși din paie. Pe un lemn cu două crăci se învârteau paie, i se puneau clop în cap,

cioareci. Sunt confecționați de către feciori în coalție cu fetele. Se puneau într-un loc greu accesibil, de obicei un arbore înalt pentru a nu putea fi luați decât a doua zi. Adevăratul spectacol are loc a doua zi când vecinii ies la drum, împinși de curiozitate. Se obișnuiește ca moșului să i se

Foto F. Săteanu, Festivalul nunților, 2006

atașeze un bilet care conține un text, în versuri sau în proză, în care sunt expuse motivele pentru care respectiva a rămas necăsătorită și-n unele cazuri se dau indicații ironice privitoare la presupusa realizare a căsătoriei.

Vârsta căsătoriei era impusă de codurile bisericești și ale familiei. Vârsta potrivită pentru căsătorie era considerată pentru feciori 22 – 26 de ani, iar pentru fete între 18 – 24 de ani. După aceste limite

de vârstă erau considerați bătrâni și erau satirizați la orice ocazii. Căsătoriile între rudele apropiate nu erau aprobate nici de comunitate și nici de biserică. Atunci când părinții se împotriveau, se practica furtul fetei. Bisericii i s-a părut un act anormal și de aceea a luptat împotriva lui cu toată puterea, fără să reușească să-l stârpească. El se practică până în zilele noastre și la Finteușu Mic. Ultimul furt a avut loc în februarie 1980. Furtul este un act care se practică cu voia celor doi tineri. Până în secolul al XVI-lea se practica răpirea fetelor. Urbariul în 1566 pentru domeniul cetății Chioar arată că stăpânul feudal percepea gloabă pentru obiceiul răpirii fetelor sau femeilor căsătorite cu voia 2 florini, cu sila 12 florini.

La origine, ceremonialul răpirii constituie un rit de trecere la multe popoare indo-europene, compus din două etape distincte: separarea de familia sa și integrarea în noua familie pe cale rituală. Prilejul tinerilor de a se cunoaște erau danțul, claca, șezătorile. Danțul se făcea la șură sau în curtea unui gospodar care accepta. De asemenea la Finteușu Mic se făcea "claca pă danț" adică un om mai înstărit se angaja să plătească ceterașii în schimbul unei zile sau două de clacă prestată de feciori și fete. În zilele noastre danțul se face la căminul cultural și se numește bal.

Criteriile de alegere a soțului erau: amândoi să fie din sat; să fie egali din punct de vedere social; să se placă. Rareori se căsătorea un tânăr înstărit cu o fată săracă sau invers.

Un prim moment în șirul actelor ce precede căsătoria este peșitul. Se făcea la o dată stabilită de fată și fecior. Părinții fetei se pregăteau în vederea primirii peșitorilor. Aceștia erau "uspătați" cu mâncare și țuică. După peșit urma mersul pă vedere, adică fata însoțită de părinți și rudeni își vizita viitorii socrii. La vedere se stabilea data nunții, zestrea și data logodnei.

Fata trebuia să aibă la căsătorie o anumită zestre, ca și feciorul, de altfel. Zestrea ei era pământul, animalele, haine de pat, perne, iar a feciorului era formată din pământ și animale.

Astăzi fetei i se cere ca zestre mobilă, covoare, să aibă serviciu. Uneori i se dă ca zestre o mașină. Feciorului i se cere să aibă și el mobilă și o meserie bună la oraș.

"Încredințarea" se făcea la unul din cei doi tineri. Fiecare avea un "jolj" (batistă) înflorat pe care îl dădea celuilalt. Data nunții odată stabilită, începeau pregătirile. Atât mireasa cât și mirele își alegeau chemători în număr de 16, 8 feciori și 8 fete. Aceștia umblau din casă în casă, câte doi, un fecior și o fată. Băieții își puneau în piept o panglică tricolor iar în mână luau un "palțau" simbol al veștii ce urma să fie anunțată. "Palțau" era o botă frumos împodobită "cu joljuri" colorate, panglici, hârtie creponată și la vârf struț de busuioc.

Chematul la nuntă:

*"Tăt noroc, noroc să deie Dumnezeu
Întâia oară și a doua oară
Și a doisprăzece apostoli*

*With the Moon next to my
heart*

Without any bird or soul

*Cause the Sun wants girls to
swear*

*That they're maidens, but
beware*

*But the Moon won't swear at
all*

*She won't swear 'cause she
sees all*

*That we maidens do at night
And all we do by daylight,
Too.*

(From Maria Bizău,
25 years old)

A. 111

Bate ceasu-n miezu nopții
Și dorm oamini cu toții
Numai cei ce n-au noroc
Nu pot adormi deloc
Numai cei care duc dor
Nu pot dormi, bădișor

The clock is striking
midnight
And everyone's asleep
Only the unlucky ones
Cannot sleep at all

*Este cuvânt și grai
De la al nost tânăr crai.
Așe zăce și grăiește
Și lui Dumnezeu mulțumește!
I-o dat Dumnezeu naștere,
După naștere creștere,
După creștere, ceasul de căsătorie
Care nu să poate face
Fără dumneavoaste, oamini de ominie!
Vă poștește din cinstita casă
La onorata masă
La on pahar de băutură
La mai multă voie bună
La on danț, două
Sau la nouă
De-or hi zăce, tâte-or trece
Noi nu putem ști
Câte Dumnezeu le-a rânduii
Să nu gândiți
Că suntem ceva salăi,
Ceva prăvălăi,
Că suntem doi soli împărătești
Precum semnele ni le vedeți
Roșii la față, fără de mustață
Și c-on struț de busuioc
Cum poartă ș-a nost tânăr în clop
Și c-o zadie de mătăasă
Cum poartă ș-a noastă tânără crăiasă!
Și să străgăm cu tăf
Să aibă fericit noroc, noroc, noroc să deie Dumnezeu.“*

Astăzi cheamă la nuntă tatăl mirelui și al miresei și în general cu o săptămână înainte. Biserica a interzis prin Pravile nunta în posturi. Timpul nunții este cel al Câșlegilor. În zilele noastre numai cei ce fac cununia religioasă respectă perioadele slobode pentru nuntă. O grijă deosebită aveau finteușenii pentru alegerea nănașilor. Alegerea nănașilor se făcea după criterii de nașie mai veche, se alegeau cei care au fost nași și părinții lor. Astăzi nu se mai ține cont de acest criteriu, sânt numiți nași chiar verișori sau unchi de-ai crailor noi. O altă problemă este angajarea muzicanților din sat sau din satul vecin. Taraful tradițional se compunea din ceteră, contră și gordonă. Astăzi se aduc formații din oraș. Un rol important îl au soliștii. Sunt preferați soliștii cunoscuți. Între nunta tradițională și cea de azi există deosebiri mari, de aceea le voi trata paralel. Existau o serie de credințe privitoare la data nunții. Nunțile se făceau de obicei *lunea, joia și duminica*, celelalte zile fiind considerate nepotrivite. Miercuria și vinerea erau considerate zile de post, iar sâmbăta era "ziua morților". Astăzi nunțile se fac aproape în

exclusivitate sâmbăta.

Pregătirile pentru nuntă începeau cu trei-patru zile mai devreme și se desfășurau în două locuri: la mire și la mireasă. Nunțile se făceau în curte unde se continua așa zisul "umbrar" făcut din crengi verzi. Acum acest umbrar este înlocuit cu un schelet de lemn peste care se pune prelată. În față, pe poarta șurii se pun covoare, ștergare și o icoană mare de obicei Cina cea de taină, azi se pun fotografii ale mirilor.

La Finteușu Mic nu se făcea brad de nuntă, în schimb se făceau "tîpoi" de nuntă care se înstruțau cu busuioc și bărbânoc și erau puși pe mese ca ornament. În dimineața nunții rudele apropiate, numai femeii găteau mireasa. Era pieptănată în chip deosebit, i se puneau cele mai bune haine din portul tradițional, uneori confecționate numai pentru acest eveniment. Mireasa era gătită cu poale albe, spăcel alb din pânză, balț și coroniță de rozmarin. Costumația mirelui era formată din costum tradițional, pe cap avea pălărie cu struț de rozmarin. Nănașele poartă haine închise și baticuri negre pentru a se deosebi de mireasă. Astăzi portul tradițional a fost părăsit, mireasa se îmbracă în rochie lungă cu pantofi albi. Mirele poartă costum închis, cămașă albă, cravată, pantaloni negri și cu capul descoperit.

Dacă mireasa era din alt sat, se duceau după ea cu carele, cu boii frumos împodobiți. O aducea starostele, chemătorii și câteva fete și feciori. În dimineața nunții chemătorii și starostele mergeau însoțiți de taraf după nănași. Nănașii îi primeau cu țuică și mâncare. La întoarcere se cânta de răsuna satul:

*"Ce nănași aducem noi
Nu îi dăm pă patru boi
Nici pă patru, nici pă șasă
Numai să-i vid'em la masă.
La nănașa în grăd'ină
Este-o rață mândră creață
Ca nănașa d'e măreață
La nănașu su' cot'eț
Este-on rățoi mândru creț
Ca nănașu d'e măreț"*

Foto F. Săteanu, Festivalul nunților, 2006

La puiul orb Dumnezeu îi face

Only those who miss
somebody
Cannot sleep, oh, my love.

*The hour is striking midnight
And everybody's said good
night
Only those who've lost their
luck
Cannot sleep or dream of
love
Only those who miss their
man
Cannot find their sleep
again.*

A. 112

Copiliță, din cel sat
Dulce ești la sărutat
Dulce și fermecătoare
Cine te sărută moare
Că și eu te-am sărutat
Și de-atunci îs fermecat
Și te-am sărutat cu foc
Și-am rămas fără noroc.

Oh, my little girl from the
village
You're so sweet when I kiss
you
You're so sweet, and, oh, so
charming
Whoever kisses you falls
dead.

I myself did kiss you once
And since than I'm all
charmed